

9 Styczen 2025

Wspólne stanowisko

Zapewnić produkcję wolną od GMO i zasadę przezroczności! Ścisła regulacja nowych technik genetycznych

Rolnicy, hodowcy i producenci żywności muszą także w przyszłości mieć prawo i praktyczne możliwości prowadzenia produkcji wolnej od inżynierii genetycznej – zarówno konwencjonalnej, jak i ekologicznej. Konsumenci muszą mieć możliwość spożywania żywności wolnej od GMO. Wszystkie podmioty zaangażowane w produkcję żywności potrzebują swobody wyboru i podejmowania decyzji. Musimy zagwarantować unijną zasadę przezroczności - w odpowiedzialności za nasze zasoby żywnościowe i za przyszłe pokolenia. Będzie to możliwe tylko wtedy, gdy nowe techniki genetyczne (NGT) będą nadal ściśle regulowane. Obecny wniosek prezydencji polskiej w sprawie roślin NGT jest również niewystarczający, ponieważ nie zawiera rozwiązań głównych problemów.

W niniejszym stanowisku AbL, BDM, IGN i KLB przedstawiają perspektywę **producentów żywności konwencjonalnej i ekologicznej wolnej od inżynierii genetycznej w Europie**, których bezpośrednio **masowo dotknie** planowane rozporządzenie Komisji Europejskiej w sprawie nowych technik genomowych¹. To właśnie w odniesieniu do nich należy znaleźć odpowiednie i adekwatne regulacje. Bowiernie to producenci żywności wolnej od GMO produkują to, czego pragnie większość Europejczyków: żywność wolną od GMO².

Rynek produktów wolnych od inżynierii genetycznej obejmuje ekologiczną produkcję żywności oraz produkty pochodzenia zwierzęcego wytwarzane „bez inżynierii genetycznej”³ zgodnie z kryteriami VLOG⁴. Do tego dochodzi konwencjonalna, wolna od GMO produkcja roślinna: 99,9% konwencjonalnych zbóż, warzyw, owoców i pasz w Europie jest uprawiana bez GMO!⁵. Jest to szczególna cecha i **ogromna przewaga konkurencyjna** europejskich rolników, którzy w ten sposób zaspokajają popyt europejskich przetwórców i handlowców, podobnie jak rynków azjatyckich i amerykańskich.

-
- 1 Komisja Europejska, 5 lipca 2023 r.: ROZPORZĄDZENIE PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY w sprawie roślin uzyskiwanych za pomocą niektórych nowych technik genomowych oraz pochodzących z tych roślin żywności i pasz, oraz w sprawie zmiany rozporządzenia (UE) 2017/625 (https://food.ec.europa.eu/system/files/2023-09/gmo_biotech_ngt_proposal_2023-411_pl.pdf).
 - 2 Forsa (14.09.2023): Neue Gentechnik (https://www.foodwatch.org/fileadmin/-DE/Themen/Gentechnik/2023-09-Umfrage_Forsa_Tabellen_Neue_Gentechnik.pdf)
 - 3 Podstawą prawną znakowania produktów „bez techniki genetycznej” („Ohne Gentechnik”) w Niemczech jest ustawa: EG-Gentechnik-Durchführungsgesetz (EGGenTDurchfG) (<https://www.gesetze-im-internet.de/eggentdurchfg/>)
 - 4 Wartość rynku produktów ekologicznych i „bez techniki genetycznej” wynosiła w 2023 r. ponad 32,5 mld Euro.
 - 5 Rośliny GMO są obecnie uprawiane na niewielkich powierzchniach w Hiszpanii (46 000 ha) i Portugalii (1 739 ha) (www.transgen.de/anbau/653.anbau-gentechnisch-veraenderter-pflanzen.html). Stanowi to 0,04% powierzchni użytków rolnych w UE.

Przedsiębiorstwa te zainwestowały znaczne zasoby i środki finansowe w swoje łańcuchy produkcji i zbudowały zaufanie konsumentów. Odbiorcy liczą na otrzymywanie produktów wolnych od GMO. Jeżeli, jak przewidziano w projekcie rozporządzenia, wszystkie przepisy mające na celu zapewnienie produkcji żywności wolnej od GMO zostaną zniesione (NGT-1) lub osłabione (NGT-2), nie będzie można zagwarantować produktów wolnych od GMO. Zanieczyszczeniu produktów nie da się już zapobiec. Przedsiębiorstwa stracą swoje cenne rynki na produkty wysokiej jakości, a być może nawet swoją egzystencję. Odbiorcy nie będą tolerować produktów wielokrotnie zanieczyszczonych NGT.

Celem polityki europejskiej musi być zagwarantowanie europejskim hodowcom, rolnikom i przetwórcom unikalnej cechy i szans konkurencyjnych wynikających z wolności od produktów inżynierii genetycznej. Bez tego wyjątkowego charakteru produkty europejskie byłyby wymienne na rynku światowym, co spowodowałoby wyparcie jeszcze większej liczby przedsiębiorstw produkujących żywność w Europie. Odporna Europa potrzebuje jednak zróżnicowanego sektora rolno-spożywczego i każdego gospodarstwa.

Aby zapewnić wolną od GMO konwencjonalną i ekologiczną produkcję żywności oraz unijną zasadę przezorności, konieczne są następujące środki:

1. **Ścisłe i skuteczne zasady współistnienia upraw mają zasadnicze znaczenie dla zapewnienia wolnej od GMO produkcji żywności konwencjonalnej i ekologicznej.** Celem musi być bezpieczne zapobieganie zanieczyszczeniom w łańcuchu produkcji wolnej od GMO. Wymaga to takich regulacji, jak dokładny rejestr lokalizacji działki, odpowiednie odstępy dla poszczególnych gatunków uprawnych przy produkcji materiału siewnego, rozmnażaniu i uprawie. Potrzebne są wymogi czyszczenia w przypadku współdzielenia siewników i maszyn do zbioru, pojazdów transportowych i magazynowych oraz systemy oddzielnego przetwarzania.

2. **Regulacje koegzystencji muszą mieć zastosowanie do wszystkich roślin NGT.** Propozycja Komisji zmierza do wyłączenia z regulacji nawet 94 %⁶ planowanych roślin NGT, co jest nieodpowiedzialne i prowadzi do niemożliwości współistnienia upraw.

3. Ważne regulacje w zakresie współistnienia upraw nie mogą być pozostawione pro-forma państwom członkowskim, jak przewidziano dla NGT-2. Doprowadziłoby to do znacznej niepewności prawnej ze względu na wymogi wspólnego rynku wewnętrznego UE. **W celu ustanowienia prawnie wiążących zasad współistnienia upraw w ramach rozporządzenia należy je zharmonizować w całej UE.** Minimum to wskazanie poszczególnych działań (zob. pkt 1) we wniosku legislacyjnym.

4. Istotne są również ustalenia dotyczące pokrywania kosztów w celu zapewnienia rozdzielania dróg produkcyjnych zgodnie z zasadą „zanieczyszczający płaci” oraz ustalenia dotyczące odpowiedzialności niezależnej od winy w przypadku zanieczyszczenia⁷. Bez takich uregulowań rozporządzenie w sprawie NGT spowodowałoby zakłócenie swobodnej konkurencji.

6 Bohle, F. et al (14.03.2024): Where does the EU-path on new genomic techniques lead us? (<https://doi.org/10.3389/fgeed.2024.1377117>)

7 W Niemczech jest uregulowana odpowiedzialność solidarna, podobnie jest w Austrii.

5. Należy również zapewnić, **aby w przypadku szkód wyrządzonych zdrowiu ludzkiemu i środowisku naturalnemu, sprawcy (użytkownicy inżynierii genetycznej) byli zobowiązani do wypłaty odszkodowania (zasada „zanieczyszczający płaci”)**. Kosztami tymi nie może być obciążone społeczeństwo, państwo ani łańcuch produkcji wolnej od GMO. Kompleksowe uregulowanie szkód dla poszkodowanych jest tym bardziej **konieczne**, jeśli zniesie się ocenę ryzyka dla roślin NGT-1 i złądzi się ocenę ryzyka dla roślin NGT-2.

6. **Identyfikowalność i obowiązek oznakowania muszą mieć zastosowanie do wszystkich NGT w całym łańcuchu produkcji, zarówno w odniesieniu do produktów ekologicznych, jak i konwencjonalnych.** Tylko w ten sposób zagwarantowane zostanie prawo do swobodnego wyboru dla konsumentów i wszystkich podmiotów zaangażowanych w produkcję żywności. Prawo swobodnego wyboru wynika z europejskich praw konsumentów, które zostały skonkretyzowane w odniesieniu do prawa żywnościowego i prawa dotyczącego inżynierii genetycznej. Ponadto znaczna część społeczeństwa nadal domaga się oznakowania i oceny ryzyka GMO⁸. Etykietowanie służy ochronie konsumentów i umożliwia producentom żywności także w przyszłości prowadzenie działalności wolnej od inżynierii genetycznej.

7. **Specyficzne metody wykrywania, materiały referencyjne i kontrolne oraz dane dotyczące zmienionej sekwencji muszą być nadal obowiązkowe dla wnioskodawców**, jeśli chcą wprowadzić swoje produkty na europejski rynek. W przypadku wnioskodawców nie ma problemu z zapewnieniem metod wykrywania, ponieważ są oni zaznajomieni z modyfikacją rośliny NGT⁹. Musi to być obowiązkowe dla wszystkich NGT, ponieważ metody wykrywania są podstawowym warunkiem przejrzystości i swobody wyboru, a także identyfikowalności i wykrywalności. Niezbędne są dalsze badania, m.in. nad metodami wykrywania i monitorowania¹⁰.

8. Uważamy, że zaklasyfikowanie roślin NGT do kategorii 1 i 2 jest błędne i w związku z tym przyjmujemy opinie Federalnego Urzędu Ochrony Przyrody (BfN) oraz francuskiego Urzędu Ochrony Środowiska i Bezpieczeństwa Żywności (ANSES): kryteria kategorii 1 NGT są nienaukowe.^{11 12} Nie pozwalają one na stwierdzenie, czy takie rośliny są rzeczywiście równoważne z roślinami „naturalnymi”/„konwencjonalnymi”, ani na stwierdzenie związanego z nimi ryzyka. Ryzyko związane z GMO nie zależy od liczby lub rodzaju zmian w genomie. Nawet niewielkie zmiany mogą mieć daleko idące skutki. **Naukowcy twierdzą, że ze względów ostrożności każda NGT musi zostać poddana kompleksowej ocenie ryzyka i - w razie potrzeby - określeniu środków zarządzania zapobiegawczego.** Tylko w ten sposób można utrzymać wysoki poziom ochrony zdrowia ludzi i zwierząt oraz środowiska naturalnego, a także przestrzegać **zasady przezorności zapisanej w TFUE**¹³.

8 Patrz: odnośnik 2

9 Ribarits, A. et al (2/2021): Genome-Edited Plants: Opportunities and Challenges for an Anticipatory Detection and Identification Framework (<https://www.mdpi.com/2304-8158/10/2/430>).

10 Od 2024 r. w EU są prowadzone dwa projekty badawcze: DARWIN (<https://darwin-ngt.eu>) i DETECTIVE (<https://detective-ngt.eu>), których celem jest niezawodna metoda wykrywania, identyfikacji i oznaczania ilościowego roślin NGT.

11 BfN (2/2024): For a science-based regulation of plants from new genetic techniques (https://www.bfn.de/sites/default/files/2024-02/24_02_07_BfN_policy_brief_NGT-7.pdf).

12 ANSES (6.03.2024): ANSES calls for appropriate regulations (<https://www.anses.fr/en/content/ntg-en>).

13 Zasada przezorności określona w artykule 191 Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej.

9. **We wniosku dotyczącym rozporządzenia brakuje środków zatrzymujących rośliny wprowadzone do środowiska.** Doświadczenie pokazuje, że ryzyko i szkody mogą wystąpić nawet po udzieleniu zezwolenia. Np. w przypadku, gdy wpływ GMO na organizmy niecelowe nie został wystarczająco zbadany lub stwierdzono istnienie gatunków dzikich spokrewnionych lub pyłki się rozprzestrzeniają dalej niż przewidywano. Dotyczy to również sytuacji, gdy składniki zmieniają się niespodziewanie w sposób mający wpływ na zdrowie lub gdy zmiany genetyczne mają wpływ dopiero w kolejnych pokoleniach. W związku z tym **monitorowanie wszystkich NGT musi być obowiązkowe. Potrzebne są również pewne przepisy prawne, które umożliwią cofnięcie przyznanых zezwoleń lub klasyfikacji NGT-1 w przypadku późniejszego zidentyfikowania zagrożeń i szkód.** Dotychczas nie przewiduje się takiego wycofania w przypadku NGT-1. W przypadku NGT-2 ma być niemożliwe wycofanie po 10 latach. Jest to nieodpowiedzialne w odniesieniu do zasady przezorności, biorąc pod uwagę niewielką wiedzę i niewystarczające doświadczenie w zakresie NGT, więc należy to zmienić. Ponadto konieczne jest przeprowadzenie **niezależnego naukowego przeglądu zezwoleń** i określenia statusu NGT. Odpowiednie dane do tego muszą być publicznie dostępne.

10. Ponadto państwa członkowskie muszą mieć możliwość zakazania lub ograniczenia NGT ze względów społeczno-ekonomicznych (tzw. opt-out). **Opt/Out musi mieć zastosowanie do wszystkich NGT.** Przewidziane w rozporządzeniu odstępstwo od klauzuli opt-out zarówno dla NGT-1, jak i NGT-2, podważa suwerenność państw członkowskich. Jest to tym bardziej istotne, że istniejący system oceny ryzyka zostałby wyłączony lub osłabiony.

11. Zdecydowanie zaprzecza się twierdzeniu, że nowe rośliny genetycznie modyfikowane pozwolą nam szybciej i lepiej przystosować się do skutków zmian klimatycznych. Konsekwencje kryzysu klimatycznego są złożone i nieprzewidywalne, wiosenne przymrozki, susze, ulewne deszcze, upały, zbyt wilgotne warunki zbiorów - każdy rok jest inny. Reakcje adaptacyjne roślin są również zróżnicowane i różnią się w zależności od fazy wzrostu. Tolerancja suszy nie jest cechą genetyczną danego genu, ale złożoną interakcją wielu różnych właściwości i mechanizmów regulacji rośliny. Nie da się tego rozwiązać za pomocą nowych technik genetycznych. Priorytetem musi być ochrona klimatu. Aby poradzić sobie z kryzysem klimatycznym, potrzebujemy różnorodności - różnorodności upraw i nasion, a także odpornych systemów upraw.

12. Przydatna może być ocena trwałości charakteru systemów żywnościowych. Rozważenie i powiązanie z oceną ryzyka genetycznego należy zdecydowanie odrzucić. **Ocena zrównoważonego rozwoju wymaga kryteriów naukowych, niezależnego systemu kontroli i regulacji oraz systematycznej analizy całego cyklu życia.** Ograniczenie kontroli do poszczególnych pożądanych cech, a nawet poleganie na informacjach producenta, jest sprzeczne z zasadą zrównoważonego rozwoju i sprzyja „greenwashingowi”. Zrównoważony rozwój obejmuje wszystkie poziomy: środowiskowy, społeczny i ekonomiczny. Należy odrzucić proponowane przez Komisję uproszczone zatwierdzanie takich roślin NGT-(ograniczona ocena ryzyka, wyjątki od obowiązku opracowania metod wykrywania i inne zachęty ekonomiczne). **Tylko produkty, które zostały przetestowane pod kątem bezpieczeństwa, mogą być uznane za zrównoważone.** Ocena bezpieczeństwa przewidziana w planowanym rozporządzeniu w sprawie materiału rozmnożeniowego roślin¹⁴ nie jest wystarczająca, ponieważ również w tym przypadku nie przewidziano koniecznej całościowej oceny.

14 Komisja Europejska (5 lipca 2023 r.): Wniosek dotyczący rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie produkcji i wprowadzania roślinnego materiału rozmnożeniowego do obrotu w Unii (PRM) (https://food.ec.europa.eu/system/files/2023-07/prm_leg_future_reg_prm.pdf).

13. System upraw NGT musi być **ograniczony do upraw jednorocznych**. Drzewa, dziko rosnące rośliny i glony stanowią poważne zagrożenie dla naszych ekosystemów i różnorodności biologicznej.¹⁵

14. Przewiduje się, że planowana deregulacja NGT doprowadzi do **masowego rozszerzenia patentów na rośliny NGT, a także na rośliny konwencjonalne, a tym samym do dużej niepewności prawnej, zwłaszcza dla hodowców**. Przewidywalnymi konsekwencjami będzie również jeszcze większa koncentracja na rynku nasion, co będzie miało poważne negatywne skutki dla bezpieczeństwa żywnościowego i niezależności żywnościowej. W każdym razie dotychczasowe poprawki zaproponowane zarówno przez Parlament Europejski, jak i prezydencję belgijską nie prowadzą do pewności prawnej, czyli faktycznego wyłączenia patentów. Zdaniem ekspertów patentowych jest to możliwe jedynie poprzez wprowadzenie odpowiednich **zmian do Europejskiej Konwencji o udzielaniu patentów (EPC)** ^{16, 17}, w której uczestniczy 39 państw-stron. **Projekt rozporządzenia o roślinach NGT powinien zostać wstrzymany do czasu wprowadzenia odpowiednich zmian do EPC**. Późniejsze wycofanie przyznanych patentów jest prawie niemożliwe. **Jednocześnie należy pilnie wdrożyć obowiązujący zakaz patentowania „procesów o charakterze czysto biologicznym” (w tym mutagenezy)** poprzez jasną i pewną prawnie interpretację Rady Administracyjnej Europejskiego Urzędu Patentowego.

Podsumowanie:

Sygnatariusze niniejszego rolniczego stanowiska wzywają wszystkich odpowiedzialnych polityków do poparcia wyżej wymienionymi argumentów w nadchodzących negocjacjach. Jeżeli wniosek legislacyjny nie ulegnie zasadniczej poprawie, należy go odrzucić ze względu na unijną zasadę przeczności i odpowiedzialność naszego pokolenia.

Odpowiedzialna na podstawie prawa prasowego: Annemarie Volling, Ekspertka ds Techniki Genetycznej AbL e.V., volling@abl-ev.de, www.abl-ev.de.

15 Oczekuje tego także Federalny Urząd Ochrony Przyrody (Bundesamt für Naturschutz, BfN) (patrz: odnośnik 11) i Stowarzyszenie Ekologii (Gesellschaft für Ökologie, GfÖ): Expert Group “New Genomic Techniques”, Ecological Society of Germany, Austria and Switzerland (GFÖ) (2023): New genomic techniques from an ecological and environmental perspective: Science-based contributions to the proposed regulations by the EU Commission (https://gfoe.org/sites/default/files/ngt_gfoe_final.pdf).

16 Gutachten im Auftrag der Bundestagsfraktion Bündnis 90 /Die Grünen vorgelegt von Prof. Dr. Axel Metzger (12/2024): Rechtliche Möglichkeiten zur Änderung des Patentschutzes von Pflanzen in Deutschland, Europa und im internationalen Recht (https://www.gruene-bundestag.de/fileadmin/dateien/downloads/Weitere_Dokumente/Rechtsgutachten_Biopatentrechtsreform_Gruene_Bundestag.pdf).

17 No Patents on Seeds (6.12.2024): Was kann die EU gegen Patente auf Saatgut erreichen? (<https://www.no-patents-on-seeds.org/de/EU>).